

Landskap: Småland Upptecknat av: Thorsten Petersson
 Härad: Konga Adress: Kingsjö
 Socken: Ljudeu Berättat av: E. Th. Petersson
 Uppteckningsår: 1935 Född år 1876 i Ljudeu.

Uppteckningen rör	sid.
Kamrar på föreläsnar, barn m. fl.	1-4.
Nödan.	5.
Tiggare.	5.
Helning.	6-7.
Björnsbränning.	8-9.
Stulet o. hemburet botan tjur.	10.
Originell präst.	11-12.
Poken tar död.	13.
Klaka Tea	14.
Griftslustens kvinna agerar spöke.	15.
Lyckefö.	16-17.
Poken tar Burgsvädet Ashan.	18.

Skriv endast på denna sida!

34 sid.

	sid.
Spökannde diöd.	19.
Humdås gubbe.	20.
Spöken vid Klockeberget.	21.
" " Tuckanten.	22.
Spöken vid kavelbo.	23.
Kyrkklockorna i Ljundersjön.	24.
Spotttyg vid basta.	25.
Bäster nu en brunn.	26.
Dödas ben.	27.
Spöken på Ljundersjön.	28.
Färgörning av bössa.	29.
Spökannde likhistor.	30.
Fängin gast.	31.
Spott vill ha dopratten.	32.
Jättens hundar.	33.
Ångång.	34.

4659

Namnskick o. dyl.

Frärdianer kallades ör sina barn
 far och mor, modern vägen gång
 "mamma". Om sin hustru sade
 mannen vanligen "min käring";
 set fästern och en "min mora". Stab-
 ringen kallades "älskan" "älskan" ofta
 "efterlevenska". Styobarn kallades "strö-
 barn", styofar "ströfar". Husmodern kalla-
 des "vitusen", "vatusen". Blod bus-
 folket skilde man mellan "karar"
 och "fruntimmer".

Till gamla kvinnor sade man alltid
 "mosten" om man var släkt till den
 eller inte. Kvinnor av högre stånd
 kunde kallas "wamsell".

Sotter kallades "dotter" eller "däcker" Substantiv

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kallades "sokvenna", mig skämtsamt
"måjvenna".

Kusiner kallades "sokva barn", sysling-
ar "åstka barn", släktingar i västa
led kallades "syslingar". Fästare kallades
"fästing".

Graunor kunde kallas "värboer", hems-
stuga "hirstuan" och folket i sam-
ma by användes uttrycket: "vi är
gäbörner".

Och släktingar gifte sig med varandra,
så de, att de blev "släkt i släkt".
Och två syskon gifte sig med två syskon,
kallades detta "sokvabyte". Barnen i
dessa äktenskap kallades "dubbelsu-
siner".

De gamle sade rätt ofta "bygga hjonstyg" om

gifterna. "Bömen" användes på gott sätt
alltid. Fästmannen i sällskap med böe-
mannen "gjöd ut sig" med en viss
summa pengar vid ett besök hos
de tillräckligt svärföräldrarna. Böe-
mannen skulle alltid ha en objiv-
ta och fästman.

Bräder användes och användas ännu
ofta efter sin guld som t. ex.

Frons i Gädd, Isak på Bygget, August
i Kullen, Petter på Klammaren, Frasse
på Skrabben.

"Ylesmän" fick ofta sitt ylle indrygt
i vagnen: Isak Stenvalkar, John Ställ-
valkar (Sognvalkar), Raschare - Kille,
Snus - Matte (Snusbandlar).

Äldermannen i en by kallades "älmannan".

4059

Manne både de föv i var by. Han skall
se till gäsguiden, vägar i byn och byns
allmänningar. Byvite kallades "älvarans-
möte".

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

4659

"Svava året"LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Köläret 1868 kallas för "Svava året" de
så, att många svallt ibjäl. De hade allt
möjligt för att dryga ut brödujålet. Det
var husselkupp, "shäggamoss" (moss
på träd), "fiöle" (linfö) och "syrefiöle"
för syrefiölet tillreddes de ett slops
gäst.

En hel mängd människor gick och tigg-
de. Många bröder hade så lite bo-
foder, så de fick ta svöggholen och
balven på högrestalsbet för att ge
sina kreatur.

En del svältaungar gav sig iväg
till andra landskap för att tigga.
Det var mest till Skåne, som de
gick för att få mat.

Kolning

Kolade gjorde de allmunt för. Kolningen utfördes oftast inte av särskilda yrkesmän utan av böjare och deglärare, ibland av bönderna själva. Man kolade dels de grove stammarna från vedjiländ, dels "kolved" som byggits särskilt för ändamålet. Man kolade gross, tall och björk; "birkeskil" var den finaste och dyraste kolarten. Den använde skräddarna till att väva sina pressjärn med.

Dygget "späntades ut" (träden väntes), sen högs "kolklubben" och lades på i "res" på stubbar och stener. När "kolklubben" var torr, restes mitten.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Här i trästäm hade man "resmilor".
Om man holade långt borta från
byarna, byggde man "kolbyttor" att
bo i.

Kolare sågde ofta ut, att de träffa-
de skogssångaren i skogen. Han för-
sälte sina konstverk på dem. Om de
då avvisade honom, vände han
ryggen åt dem så såg de att
han var som en rullad trädstam
på baksidan.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVBrännvin.

I min ungdom talade de gamle ofta om hur
det var när man såg best plock brän-
na så mycket brännvin, man ville
På flera gånger bodde de särskilt
brännvin. Det bodde de här i Tjugoår.
Det hände att de kom till brändena här
från andra byar för att få bränn-
vin bränt.

Brännvinet brändes på potatis och
bark. Det förtä brännvinet kallades
"förbrännvinet", och det ansågs va
det bästa. Dranken var man åt kom.
Man "fetade" (gräde) också och med
den. Brännvinet kostade vanligen 1 kro-
na kannan.

Brännvinet ingick länge i den dagliga

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

restordningen men inte i några större
vängder. Vid helgerna särskilt
vid juletid köpte man eller brände
hela "ankare" med brännvin. Då
kom bränderna ihop hos en i byn
och började dricka. När det var lit-
suppt på ett ställe gick man till
nästa gård, och så höll de som
och så på och gick ut hos i hus,
till dess hela byns brännvinsförädl
var slut. Under det här supandet fö-
rekom förstås en massa bråk,
slagsmål och beufidsbrott. Se gamm-
le sade att sånt där bejdlöst supan-
de både till undantagen och att
man i allmänhet hade rätt ordent-
ligt och skötsamt.

Stulet och hembräut botes tjur

Tetter massen i Tjurjäv bon hade en tjur
som ble spjib i tute ville va konna. Si
todde di, att di hade förgjort bon. Si
va där man, som sa, att om di hade
viat, som va stulet och hembräut, så
skulle di ga tjuren uti dä. Si ba-
de en ekstus, som va stulen i hem-
bräut, i den bröte di spior i
i ga tjuren, i bon ble bra, i dä
va för dä, todde di. Den där ek-
stus va dä så många, som kom
i tiggde spior i, i den var stor
i rosete länge.

Träsku Götträn.

Så va en präst här, som hetade Sjötträn.
Hon tog såna lustiga predikoreven-
gel. En gång var hon va i Kiabjö, sto
där en shock gäs ve ett le, ä han
släppte igenom dem. Så tyckte han,
att di kacklade tack Västa sündig-
nen på han i predikau: "Ni ska va
så tacksamma mot Vä Hene som Kiab-
jö gäs."

Till läsbarnen me Götträn en gång: "När
ni går bakom ä skiten, så ta vän-
ting, som håller, ä inte ett källblad
eller så. Va teo ni fingarna bam-
var då? Jo, rätt i askalet."

Så va nära pojkar, som hade kat by-
ten ä baus bäns ä lozt i bannu.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

(forts)
Så lyste hon i byskan nästa söndag:

Du syndat väl,
som byskan stjal,
och i min brann begravn,
bär hem mitt ljul
uti mitt skjal,
om du vill salig varda.

Pokers tur död

Karl Höger i Vide a Karl Gump di va
lite ovänner. Så dog Karl Gump. Då
sag Karl Höger sin: "Ja vet bestämt,
att Pokers är Kalle Gumps själ."

"Hur kan vi veta det?" sa di. "Ja,
ja tillade på han, när han va död,
så han va så svart i bälgen
som en koep."

Kloka Tea.

Karl Trachson blev va skräddare å
gick omkring i socknen å sydde. Han
talade av, att vår han va 30 år, så fick
han sin väls, så han kunde inte
söva sig på 8 dar. Sen vår han ble
lite bättre, gick han te Kloka Tea i
Skämbobält å frågte. Han kastade
nått i spisen, så där blev en konstig
rölle. "Du har islet på å trampa på
nått uti där, som finns, men som du
inte kan se," sa han. Så kastade han
en sten i spisen. Han hade en hopas
kustense för sig, låste å stöd i.
Sen fick han en svöja, å han ble
bra värd på ved detrusna.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

Giftadlysten komna äggen spöke.

Så va en, som betade Lotta: Sjupadal.
Hon va rik i boställ bodde hon, men
hon ble inte gift. Men så va då en
mumse, som hon va glä i, men hon
kunde inte säga till hon'at diabet.

Så visste hon, att hon skulle gå
förbi en boställ. Så tog hon på sig en
vit säck i sette sig i ett tåg. När sen
mumsen kom, så skrek hon: "Gift
dej, gift dej!" "Med vem då?" sa mumsen
"Med dotter: Sjupadal", sa hon. "Å foan
beller!" sa mumsen i spång.

15

"Tyckefis"

Kalle på Tällkullen, ^{me} att di brukade va
 på lekstuga, å där va en flicka, som
 hetade Stina i Skruoby, å hon ville ha
 en, som hetade Svessa, men hon ville
 inte re'va. Så gick hon to Kloha Tea
 eller Aurora eller vem där va å fick "tycke-
 fis", å där brukade hon in i en beimg-
 la, å den ga hon Svessa, västa gäng
 di var på lekstuga. Men hon åt in-
 te beimglau, utan hon stoppade den
 på sej. Sen när hon gick hem, så möt-
 te hon en stor sugga, som hade be-
 tit sej ut, å den ga hon beimglau.
 Men hon blev torst efter honom, å hon
 fick springa för bjuvande liost. Sug-
 gan va lock i bäl. När hon kom hem

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

(fntal)
fick han igen den mede halodöven,
å då lode suggan opp framfötterna
på den å ville in. Då slog Svase
igen den öre döven, så suggan
fick fötterna i blåm å skrek.
Sen gick suggan balve vatten
utauför stegen å försökte gång
på gång å klatta uppför en stega,
som sto mot väggen.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pöcker till Bergsjödet Archa.

Jonas Andreasson hvar arbetade på hess-
sabo all sin tid. När han var 15 år, dog
Bergsjödet. Så på kvällen, när han dog,
så sig Jonas svarta hästar, som brödes
i huskav utan hus. Så var i vild
kruvån så lyfte eld ut hästarna. Så va
Pöcker, som skulle hämta Bergsjödet. Han
hade sält sig te hovar. När då skulle
bli beqvinnig, lade di i en skott och i
hästarna, som Jonas.

18

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spökande död.

Karna - Mia brukade bli sjuk. Hon såg
ofta spöke. Så dog Per i Kullen, & Mia va
då & bländde honom. Sen på kvällen
när hon kom hem & skulle sitta på sin-
den, fick hon se Per stå på ovista
piunen. Hon ble inte rädd, för hon
va van vid sådant.

19

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kuondlös gubbe.

Karl Thelander talade om, att di sade, att Lud-
vig Eklöv skulle göra, sen han va död.
Han skrattade åt då däna. Men en natt
när han gick förbi Kallew, mötte han en
gubbe utav huc. "Så va Ludvig Eklöv, då
ä så säkert som gull."

20

4659

Spöken vid Klockebergst.

Otto i Vedaväla hade varit på ett soppilt
å skulle hem förbi Klockebergst vid
Ljudeus kyrka. Så skulle spöken vid
Vedaväla stall (kyrkostall), som stod vid
Klockebergst. När han kom dit, skrek
han: "Finns där några spöke här, så kom
fram!" Så gick han den ena öfiken
efter den andra. Han råklade kallt å så
fort han steg upp, gick han en sur-
ring. Han gick be i väd å bar-
häftighet för å komma nedan. Han
var alldeles blåslogen efter då där.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Spöken vid Tjebanten.

När borta vid Tjebanten där hade di lä-
tat oftast bländsten (kvarts), ä du ble
trolken stöda, hade di för sig. Karl-
August i Vide ä Halte Edvard di så ett
ljus där en gång, när di kom från
Tjingsjö kom ut mitt i natten. Edvard
kom prestade miät ä bjöde, men
Karl-August torde inte så säenting, för
då hade di lärt hon hemma, att man
inte skulle gå, när man va ute för
nät övernatuligt.

4659

Spökenier.

Vid Långbroa i Jüders Angagäse där va
für en kvölber, ä där spökeade där
gäna, där sae alltid de gamle.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kybbelkoma i Jundersjön.

Så är ett ställe i Jundersjön, där det alltid
frysar. Så var en jätte en gång, som
tog kybbelkoma i kastade den i sjön.
Så har varit där i förflutit i tre åttio år,
men när de har gått den vägen
oppe, så har någon isbit på i sjö-
vänting, så de har blottat jätten
och isen.

24

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Trolltyg vid besta.

Så va bylegille här vere vid beston i Tju-
näs. Så kom där en kornu eldblot i sul-
lode där. Så som va där då, di preta-
de om 'at, men då ble di ja mjuka.
Så va många som såg di där bloten
både där i sen.

25

Posten in en braun.

Samuel Guemesa, som hade ett par be-
der, som för till Amerikas. Han skulle ta
hand om deras pengar, när de fick
äroa. Å då gjorde han men han ville
bra gåra ha pengarna för sig själv.
Så en gång skulle han göra sig en
braun. Nu med alltid för, att Am-
rika var rätt igenom jorden, så var
Samuel bannat var ett starka, lyck-
to han, att han hörd sin kus bro-
tala från Amerika. Så slutade han
å göra å lade igen braunen.

Lördags beu.

Gunnar Gösse å Gunnar Petter di brände brännvinn,
å för att di skulle få mycket tog di
beu på byrkgården å hode å brännvinn.
Men di blev det ett sänt spökande där,
å där blev inte lugnt förnu di beu be-
nen tillbaka.

Si där bränderna hode beu från byrk-
gården med sej när di fiskade å
di fiske så obegripligt med fisk. Men
nu råbade di på å forstora en del å
beuen å da ble där ett sänt liv på
di fiske ingen so för'at. En del sa, att
då va för då, som di va tvungen te
å resa te Amerika.

Spökanne på Gudeström

Petter Möt berättade att han i Löven va
ute i ljusstade på Gudeström en natt. Så
kom då ett ljus från Kyhle i för rakt
över ström i stämmande över byskan. Se blev
rödd, i Petter Möt speck i Löven, att han
skulle släcka ljuset. Så tog di sta i rodd,
men då va nått i jämt, att di kom en
fläcken. När di äntligen kom i land, var
di aldeles genomroette i deras fiskerij
va tung som bly. I Kyhle mötte de en
svartugga. Så va Pockens jälv, terde
di. Så ble ända råddare i gick hem var
i en till sitt. "Kode du sitt då där, som
jag så, så kode du skete i byarna, jorjk,"
sa Petter Möt.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVFörgörningar om bössa.

För min ä ja va ute ä gick ä dä wälte vi
Petter Möt. Han hade bössa med sig. För min
hord ä få se på hans bössa, men dä
fick han inte för Petter Möt sae att han
hade lämnat bort sin bössa till en en
gång ä sen hade ~~det~~ varit lögn för bo-
ssen ä märka dä han sköt på. Han
hade fått bössa bra igen sen för han
hade tvingat i en ören i bässpipan,
men han ville inte göra o'at.

29

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spökanke liggistor

Kalle på Tällkallen kom var svickare å giv-
de liggistor. Så lode kom vatt å gytten
åt soldat Pardon, men den ble för kort,
å di fick tvinga mer liggistor. Så var kol-
le skulle gå bein, slog kistan bultes-
byttos för honom på vägen.

30

Fångens gäst.

Anders Petter: Vilde han en trollbanning,
å han kunde ta gästar. En gång var
han å trask på ett ställe, å då frå-
gade han de andre, om de ville se en
gäst. Så satte han sig å va å en
stund, å så kom han tillbaka med en
gäst, som så ut som en getbock, tror
jag. Å den bård han vid logdörren. Han
såg solen skulle gå upp, böjde gästen
å skrike, att han skulle släppa ho-
nom. Så gjorde han inte, förän solen
bede kommit upp ett litet stycke. Så
lovade gästen honom all hjälp, om
han fick gå. Så slöpte han honom.

Troll vill ha dopvatten.

Hu² va en på Terstop, nu han va blyckare
älla² va han va. Han skulle gå till
Tjunders kyrka en söndagsmorgon p^o
då när han kom vid den byskullen,
nu är vid andra Märkaleet, fick han
se en häring, som ha kommit, att han
skulle ta hem lite dopvatten åt
hemme. Han skulle få bra belöning
för det. "Ja han övertog Felsobogen
på Tjörjö ekisar" sa han, men han
ville bli äldre ändå. Han to hem
dopvattnet åt hemme, i han fick
sin belöning med.

Handar i Klackeberg.

Så va en gudevibe som va ved i kiriget
i Tommeren. Så träffade han en jätte som
hade valt tougen te i flytta från gje-
des för kyrkblockernas skull. Men
bad han honom å släpps et hans
bandar, som va instängda i Klacke-
berget. "Men stå inte i vägen" sa han.
Så baden han hem gick han till
Klackeberg å öppade för banderna
å di ut å foi å genom luften, så
då var.

4659

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ärsång.

Kalle på Tällkallen han brukte gå ärsång.
Si skulle gå när gängen kring byken,
o så skulle de blåsa i nyckelhålet. Sen
kunde de se, vilka som dog under året.
Så va julevatten, som di skulle gå När
di tillade in genom fästet o tillade
på di, som va dömda, så va då en del,
som satt buclösa. Så va di, som skul-
de dö.

34.